

Vormen van burgerparticipatie bij aardgasvrije wijken

Eerste inzichten literatuuronderzoek naar
burgerparticipatie & wijkaanpakken

Inleiding

- Preview van resultaten literatuuronderzoek verricht door Tilburg University in opdracht van Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelatie
- Oplevering onderzoeksrapport maart 2020
- Onderzoeksvragen:
  - Welke verschillende vormen voor burgerparticipatie bij wijkaanpakken kunnen we onderscheiden?
  - Welke factoren zijn van invloed op de vorm van burgerparticipatie?
  - Wat weten we over de effecten van de verschillende vormen van burgerparticipatie?
  - Welke factoren zijn van belang voor het effect van de verschillende vormen van burgerparticipatie bij wijkaanpakken?
- Analyse van literatuur over wijkaanpakken voor warmtetransitie en literatuur over wijkaanpakken voor andere complexe problemen waarover veel onzekerheid en controversen (ook wel 'wicked problems' genoemd)
- Contactpersonen BZK: Laura Filemon & Jaap Drooglever
- Contactpersonen TiU: Petra Hofman & Martijn Groenleer

Relevantie

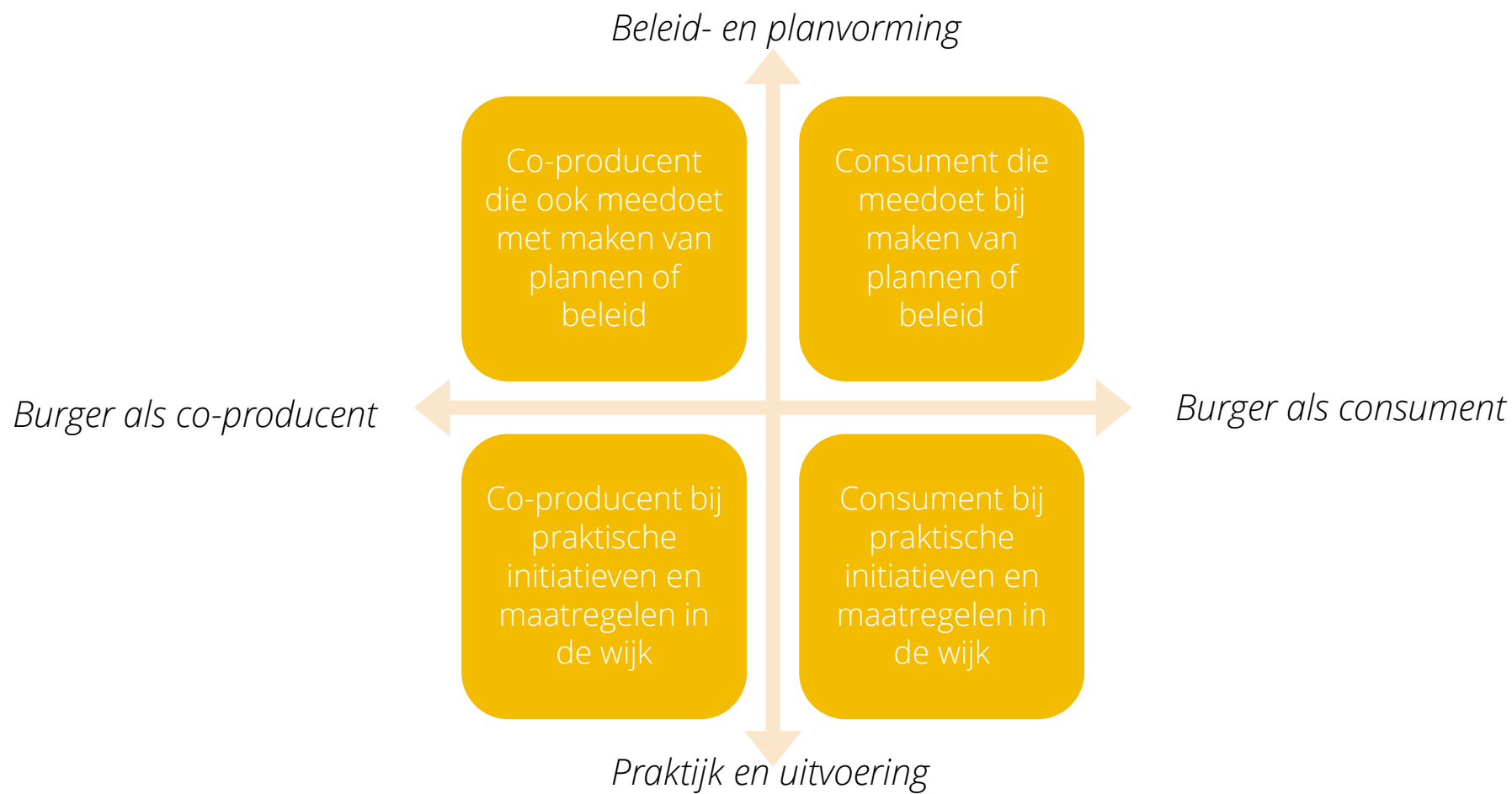
Specifieke opgave van de warmtetransitie leidt tot vragen en uitdagingen rondom burgerparticipatie:

- Het opgavegerichte karakter van de warmtetransitie leidt tot vragen over doelen en effecten van burgerparticipatie. Is burgerparticipatie, naast aardgasvrij en/of CO₂-arm, doel op zich?
- Voor de warmtetransitie geldt dat, naast draagvlak voor of acceptatie van maatregelen van de overheid, ook aanpassingen in gedrag en investeringen door inwoners zelf nodig zijn. Met andere woorden: de warmtetransitie komt achter de voordeur.
- Dit alles in een context waarin onzekerheden en controverses rond zowel problematiek van klimaatverandering als mogelijke oplossingen.
- Er is vooralsnog weinig kennis over burgerparticipatie in wijkaanpakken i.r.t. aardgasvrij c.q. de warmtetransitie, of beschikbare kennis is nog niet breed verspreid.

Vormen van burgerparticipatie

- Er zijn reeds veel verschillende manieren om burgerparticipatie te duiden: o.a.
  - drie generaties burgerparticipatie : inspraak democratie, interactieve beleidsvorming, en doe-democratie (Hendriks & Van de Wijdeven, 2014; Van Houwelingen, Boele & Dekker, 2014).
  - burgerparticipatieladders o.a. de ladders van Arnstein (1969), Connor (1988), Burns, Hambleton en Hoggett (1994), Pretty (1995), Pröpper (1999), Edelenbos en Monnikhof (2001) en May (2005).
- Zowel de burgerparticipatieladders als de drie generaties burgerparticipatie redeneren vanuit het perspectief van het vormen van beleid en daarmee onverhoopt ook vaak vanuit het perspectief van de overheid. Dit is meteen ook kritiek op deze benaderingen van burgerparticipatie.
- Dit literatuuronderzoek: loslaten focus op beleidsvorming en kijken naar burgerparticipatie in wijkopgave door een lens van stakeholderparticipatie. Bredere blik die meer aansluit bij (collaborative) governance benadering.
- Met andere woorden: burgerparticipatie is de manier waarop burgers meedoen aan het tackelen van het wicked problem in de wijk. Dit kan zowel gaan over het meedoen in de praktijk bv. in concrete initiatieven als het meedoen aan beleids- en planvorming met de overheid of andere partijen.
- Analyse van de literatuur leidt tot typering van vormen van burgerparticipatie op basis van twee dimensies: rol van burger en activiteit waarin participatie plaatsvindt. Dit leidt tot vier vormen van burgerparticipatie.

Vormen van burgerparticipatie

Vormen van burgerparticipatie

Voorbeelden:

- Burgers als coproductanten in praktijk of uitvoering.
  - Warmtetransitie: burgers die zelf duurzame energie/warmte produceren voor zichzelf of anderen of die optreden als adviseur voor hun bureaus (bijv. Heiskanen et al, 2015; Corsini et al, 2019; Voytenko et al, 2016).
  - Veiligheid: burgers die meedoen met een wijkcontrole team (bijv. Oude Vrielink en Van de Wijdeven 2008; Schreurs et al 2018).
- Burger als consumenten in praktijk of uitvoering.
  - Warmtetransitie: burgers die hun woning isoleren of warmte van een duurzaam warmtenet gaan afnemen (bijv. Breukers et al, 2017; Heiskanen et al, 2015; Kivimaa en Martiskainen, 2018).
- Burger als coproductant in plan- en beleidsvorming.
  - Warmtetransitie: burgers doen mee met maken van een plan voor een energieneutrale wijk dat partijen ook samen gaan uitvoeren (bijv. Nielsen 2018, Lindkvist et al 2019).
  - Leefbaarheid, kwetsbare wijken, veiligheid: planvorming leefbaarheid en veiligheid aansluitend bij alledaagsheid (bijv. Specht 2012; De Graaf 2014; Frantzeskaki et al 2018)
- Burger als consument in een plan- en beleidsvormingsproces.
  - Warmtetransitie: een woningcorporatie die huurders betreft in een renovatieplan met ingrijpende energiemaatregelen (bijv. Breukers et al 2017)

Tenslotte

- Onderscheid tussen burgers die participeren in beleid- en plannen en burgers die participeren in praktijk en uitvoering lijkt een zinvol onderscheid in het kader van wijkaanpakken voor warmtetransitie.
- Ook het onderscheid tussen burger als coproductent en burger als consument wordt tot op heden nog niet zo expliciet gemaakt in het kader van wijkaanpakken voor warmtetransitie.
- Opvallend is dat participatie van burgers in de rol van consument in de warmtetransitie alom aanwezig is. De literatuur over wijkaanpakken bij opgaven leefbaarheid en veiligheid laat een ander beeld zien: de meer economisch georiënteerde rol van burger als consument komt niet of nauwelijks voor. In het sociale domein zien we overigens wel de burger als afnemer of doelgroep van activiteiten en maatregelen.
- De inhoud van deze beknopte presentatie zal deel uitmaken van een breder literatuuronderzoeksrapport van Tilburg University dat eind maart 2020 beschikbaar komt. In dit rapport wordt, naast de vormen van burgerparticipatie, ingegaan op de hierboven gestelde vragen.

Waar en bij wie kun je terecht voor vragen

MinBZK: Jaap Drooglever, info@aardgasvrijewijken.nl

Tilburg University: Petra Hofman, p.j.m.hofman@uvt.nl

www.aardgasvrijewijken.nl